List 46. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 16. novembra 1864.

Gospodarske stvari.

Murvino listje koristna klaja ovcam.

Spisal Franc Mader, viši gojzdnar.

Prav bi bilo, da bi se veči in manjši kmetiški gospodarji po skušnjah prepričali: za koliko je ovčja volna več vredna, če se ovce z murvinim listjem redé, od one, ki se le z navadno klajo krmijo.

To sem jez le enkrat pri štirih bornih ovcah z debelo in grobo volno poskusil.

Dve ovci sem od zadnjih dni vélicega travna (majnika) do meseca grudna samo v hlevu redil z murvinim listjem, ki sem ga včasih tudi z drugo navadno krmo mešal.

Druge dve sem pa na pašo spuščal, včasih pa tudi v hlevu redil, dajal sem jima navadne piče.

Od unih dveh, ki sem ji z murvinim listjem redil, sem dobil konec vélicega srpana (avgusta) 3 funte in 29 lotov volne, — od druzih dveh ravno ta dan ostriženih, ne z murbinim listjem rejenih, pa 4 funte in 3 lote, toda volna njih ni bila tako čedna kakor od unih dveh, ktera je bolj fina in bolj svilasta (svili ali židi podobna) bila, tako, da sem za funt 1 gold. in 95 kr. potegnil, uno pa sem komaj funt po 70 krajc. spečal.

O božičnih praznikih sem vse 4 ovce zaklal, in vagal meso in loj, pa nisem najdel med vsemi štirimi velicega razločka. Meso od onih dveh, ki sem jih na pašo spuščal, je bilo boljega okusa; nasproti pa sem kože od onih z murvinim listjem rejenih skor za polovico dražje prodal memo unih, ki so na pašo hodile.

Vse štiri so bile črne, vendar velik razloček je bil med volno in volno po barvi. Volna onih, ki sem jih na pašo spuščal, se je nekako v rujavo barvo spreminjala, onih pa, ki so se z murvinim perjem krmile, je bila lepo črna kakor žužek, fina, mehka in svitla kakor astrakanova.

Da sem jel to murvino listje ovcam pokladati, me je napotil nek srnjak, ki se poleti v nekem devetnajst oralov velikem murvinem gaji držal; imela je ta živinica tako lepo dlako, da se je že od daleč od dlake drugih srn prečudno ločila.

Ako bi več skušinj potrdilo murvino listje za ovčjo klajo, bi to vrednost murvinega drevja zeló povzdignilo, ker murva bi ne bila potem samo za svilorejo, temuč tudi za ovčjorejo važno drevó.

Teh skušinj nisem od leta 1860 več delati mogel, zato ker nisem nikjer tako velicih murvinih zasadišč našel, kakor na grajščini „Gutenbrunn“ pri sv. Križu na spodnjem Estrajhu med mestoma St. Pölten in Tuln, kjer so takrat svilorejo popustili in drage murvine drevesa izruvali.

Ako se tedaj potrdi omenjena dvojna korist murvinega listja, bi murvoreja na višo stopnjo ne povzdignila samo svilarstva, temuč tudi ovčjorejo. Ovčarija ni samo za velicega, ampak tudi za malega posestnika in bajtarja posebne vrednosti, ker si napravi iz volne boljo obleko; meso mu služi pozimi za živež, kterega si sicer kupiti ne more, kože pa prodá, da si za izkupljeni denar druzih potrebnih rečí omisli.

Al Bog obvari, da bi kdo konjem murvinega perja pokladal mislé, da bi lepo in svitlo dlako dobili. Jaz sem to skusil; prvi mesec so tako dlako dobili, da se je lesketala kakor žida; drugi mesec pa so se sèm ter tjè po koži hraste izpuščale, ki so se v tretjem mescu v prave garje preobrnile; konji so bili medli in leni. Na tistih krajih pa, kodar ni bilo spuščajev, je postala dlaka veliko svetleja in tanjša. Brez vsega zdravila so se mrhe v enih tednih zopet okrevale, ko sem jim pokladal njih navadno klajo.

Dobrovoljen svèt vinorejcem.

Letošnja trgatev je dokončana. Pa kako velik razloček med prejšnjimi pridelki in med letošnjimi! Tam, kjer je še trdo grozdje 5. oktobra zmrznilo (kar se je na zeleniki ali križovatnjaku in na rdečem blanku ali šilharju posebno godilo) je prav stresljiva pijača — in tem bolj, čem bolj so vse skupaj trgali in skupaj prešali, ter jih ni volja bila, da bi bili vsako peto puto na pot nanošeno z eno šako solí potrosili, kakor jim je bilo svetovano, saj našim župnijanom.

Zato, predragi moji! dajte slovó križovatnjaku in šilharju. Izrujte ji; žene naj vam tolste gibance ž njimi spečejo; boste se saj enkrat mastno najedli, nikoli pa od takih trt sladkega vinca napili. Pomnožujte žlahne sorte, kterih dober kup dobite pri gosp. Čolnik-u, pri sv. Ani, v Radgoni in več drugih krajih. Tedaj ne sadite naravnost rozeg v vinograde, ako niste sami poleg dela in jih sami ne oskrbljujete; ženske bodo neoplete — s travo vred pokosile.

Najprimerneje je, da si iz najboljših sort, postavimo: italijanskega rizlinga, ki je prijetnega okusa in rad rodí, potem sladkih žlahnih baž (Gutedel), kterih grozdje že sladko prihaja, ko se še mecati začenja, rožnjenišnice napravite, v kterih se mlade rozgice o svojem času obrežejo na eno, vekše pa k večemu na dve očesi, in tako drugo ali tretje leto presadijo na odločeni kraj redoma po rajži tako, da se grabni po dva čevlja saksebi na ravnost po dolgosti grabice poldrugi čevelj globoko skopljejo, dobre sorte, med temi šipon, se pustijo, in kar je v redu, se vloží in ostane, kar pa ni, se pregroba in v red spravi, pomanjkljivo se pa iz rožnjenišnice nadomesti. Kjer je letos nemila toča vinograde oklestila, ne bo nič za grobanje; zato kaže,

da si vinorejci boljših vkoreninjenih sort omislijo, ter jih po rečinah o omenjeni razmeri zasaditi dajo že zdaj v jeseni, ker tako se bolje vleže zemlja in trs se je svoji novi legi vdal, tudi mraz mu toliko ne škoduje, posebno, ako ga še bela odeja pokriva skozi zimo. Da bi le še delj časa jesen temu delu, pa tudi obrezovanju trte ugodna ostala! Tako bo delo prihodnjič v lepo vredjenem vinogradu ročneje in uspeh sila velik, ker vsaka rajda postane brajda.

Iz Slovenskih goric 4. nov. 1864. F. J.

Natoroznanske stvari.

Nekaj o solncu.

Spisal Viljem Ogrinec.

(Konec.)

IV.

§. 13. Še naposled nekaj, na kar se opira mnenje, da je solnce obdano s takim ozračjem, kakor sem ga popisal v §. 8. b), c) in d), (a) so dodjali prejšnjim veliko pozneje (še le 1842. leta).

Pri solnčnem celotnem mrknjenji zakrije luna solnce ravno popolnoma. Če je tedaj solnce obdano s celó visocim ozračjem, moramo ga viditi pri taki prigodbi. No, — in res se vidi okoli temne lune ali okoli zakritega solnca neka svetloba; — imenujemo jo „kolobar“ (corona). O tej stvari vemo, da so jo popisovali že zvezdoznanci 16. stoletja. — Ta kolobar, mislijo nekteri, da je solnčno svetlo ozračje. (Res! nekako čudno je osnovano to ozračje!)

V kolobarji se pri celotnem mrknjenji vidijo prav čudne stvari. Rdeče so, rubinkaste tudi včasi in večidel, spreminjajo se hitro in nagloma. Prvikrat so jih vidili pri celotnem solnčnem mrknjenji leta 1842, in jih imenovali „plamene“ (Protuberanzen). — No, sedaj je pa bilo že treba, solnčno ozračje malo predrugačiti, kajti v solnčnem ozračji morajo tudi plavati plameni. (Glej §. 8. a.) To pa ravno ni težavno, in res kmali so jo skovali: v solnčnem ozračji so plavali „rdečkasti oblaki (glej §. 8. a.)

Ob solnčnem, ali kar je pri cel. s. mrk. eno in isto, ob luninem zobu ustanové se „plameni“. Pa čudno je to, da skor vsak opazovavec plamenov vidi drugače podobe kakor drugi; to pa ne bi smelo biti, če so plameni solnčne stvarí. Toraj se usti nekdo o teh raznih zapisih tako-le: Gotovo se ni čuditi temu, da popisuje vsak opazovavec podobe plamenov drugače, kajti čisto novo in tako čudovredno stvar, kakor so plameni, vidi tudi sicer vajeni opazovavec drugače, kakor drugi opazovavci, ali kakor je v resnici. [1])

Kar se pa tiče visokosti plamenov, tù so zaznamki res kaj razni. — Nekteri plameni so viši od 10.000 milj. Ker so plameni zeló pregibljivi, je težko ceniti njihovo visokost.

Kaj pa! ali so morda plameni v kteri zvezi s prižami in z lisami, ali v nobeni? Kajti plameni so skor tamkej, kjer so blizo priže ali lise. — Opazovanje cel. s. m. leta 1851 je dokazalo to, da ni s prižami in s plameni nobene zveze. Toraj je pa tudi verjetno, da plameni niso v nobeni zvezi z lisami.

Tako se ustanové po pravem mnenji kolobar in plameni.

§. 14. Drugi pa mislijo drugače. Pa tudi to njihovo mnenje ima marsikaj, na kar se opira. Naravno se saj meni zdi to mnenje bolj kakor prejšnje, pa predaleč bi peljalo širje razlagati celo mnenje. — Skratka pa to-le:

Solnce in luna vlečeta na-se ne samo vodo, marveč tudi, in še veliko bolj, zemeljsko ozračje. Največi je navlek takrat, kadar ste solnce in luna na enem in istem mestu (toraj pri c. s. m.) ali si ravno nasproti.

Tudi mislijo ti to, da solnce je brez ozračja, kajti zmiraj se vidi čisto in ostro orisano. [1])

Če pa solnce nima ozračja, tudi kolobar in plameni niso solnčne stvarí, marveč se ustanové po naravnih zakonih. [2])

Ustanoví se pa kolobar tako-le:

Solnčni žarki pridejo ob luninem robu do zemeljskega ozračja. To pa je daleč od zemlje, zarad solnčnega in luninega navleka druge lastnosti, kakor med unanjo mejo (če smem tako govoriti) in v neki daljavi od zemlje. Ozračje (posebno na tej meji) lomi žarke tako, da postane potem ob luninem robu kolobar.

Plameni se pa ustanové tako-le:

Ker so tudi na luninem robu kakor drugej na njeni površini hribje, lomijo se na njih solnčni žarki. Vselej pa, kadar se lomijo žarki, vidi se med drugimi najbolj rdeča barva. — Naravna podoba teh hribov je pa včasi prav čudna, lomijo se žarki tudi razno na njih in kmali je ustanovljen plamen v prav čudni podobi. [3]) — Pa ne samo to, tudi skozi vodene vapore, kterih je pri cel. sol. mr. dosti v ozračji, pridejo na naše oko najraje rdeči žarki. Ker se pa ne spreminjajo vapori povsod enako hitro in enako, nastanejo tudi plameni v razni podobi, temu drugače kot temu. [4])

Zgodovinski pregled najimenitnejših iznajdeb na polji umetnosti, ved, obrtnije itd.

Poleg Gallett-ovi „Allg. Weltkunde“ poslovenil

Dragotin Šauperl.

Po abecednem redu.

(Dalje.)

41. *Električna mašina.* Oton žl. Guericke je imel že v 17. stoletji neko električno mašino; pa prave mašine je vpeljal še le Hausen v Lipskem sredi 18. stoletja; posihmal so jih zmiraj bolj razširjali in zboljj-

---

[1]) Gosp. dr. Winneke piše: „Die neuen, unbekannten Erscheinungen wird niemand in Ruhe betrachten. Man muss es selbst gefühlt haben etc. . . . v „Peters Mittheilungen über Astronomie II. B. S. 132 und 133.

[1]) „Wenn wir die unbedeckte Sonne durch ein irgend wie gefärbtes Glas mit oder ohne Fernrohr betrachten, so erscheint die blendende Kraft ihres Lichtes, so wie des dieselbe umgebenden, sich im Himmelsraume nach allen Seiten hin verlierenden Lichtscheines gedämpft. Je mehr wir diese Dämpfung durch dunklere Gläser bis zu einem gewissen Grade ersetzen, desto näher und deutlicher treten sowohl der Rand der Sonne als auch die Flecken und Fackeln hervor, desto mehr aber verschwindet auch der Lichtschein um dieselbe und lässt zuletzt nicht die geringste Spur zurück. Dieses allmälige Verschwinden des Lichtscheines, den mehr oder weniger auch alle übrigen Gestirne aus leicht erklärlichen Gründen zeigen, lässt aber weder eine besondere Sonnenathmosphäre, noch rothe, demnach jedenfalls dunkler erscheinende Protuberanzen deutlich werden. Auch bemerken wir sonst nicht das mindeste, was die Existenz eines die Sonne umgebenden, das Licht brechenden leichten Stoffes darthun würde; etc. . . .“ Corona und Protuberanzen von Dr. Carl Neumann Seite 7 und 8.

[2]) „Ein anderer, wie es scheint, der geringere Theil der Beobachter ist der Ueberzeugung, dass diese Phänomene mit der Sonne direkt nichts zu thun haben, sondern immer Folgen der phisikalischen, speziell der optischen Gesetze seien, welche sich während einer totalen Sonnenfinsterniss geltend machen.“ Heiden S. 7. N. 6.

[3]) Glej zadnjo podobo.

[4]) Celo to mnenje je prav lepo razloženo v malem sešitku: „Ueber die möglichen Ursachen der Corona und Protuberanzen während einer totalen Sonnenfinsterniss von Dr. C. Neumann. 1861. Spis je izvrsten in res vreden, da ga prebere vsaj enkrat vsakdo.

ševali. Kot ena največih je slovela v Tayler-ovi muzeji v Harlemu izpostavljena.

42. *Enkavstična malarija* (to je malarija, po kteri se barve vžigajo), je že v starodavnih časih znana bila (Plini pripisuje iznajdbo Aristidu, dovršenje in spopolnjenje pa Praksitelu); v Evropi jo je spet iznajdel Lukež Kranach (leta 1516), in zboljšal grof Caylus (leta 1753); v najnovejšem času še bolj spopolnil pa Fernbach.

43. *Eolova harpa.* Eolovo harfo, to je, ostrunjeno orodje, ktero samo po sebi kaj prijetno doní ali poje, kadar je proti vetru izpostavljeno, je neki Kircher iznajdel, ki je bil eden najbolj učenih jezuitov, in je leta 1680 v Rimu umrl. Vendar se ne dá tajiti, da ne bi bili že v starodavnih časih o njej znanja imeli. — Ime Eolova harpa pa izvira od Eola, pod kterim so si nekdaj pogani (ajdje), ki so za vsako stvar svojega „boga" imeli, mislili božanstvo vetrov.

44. *Fajančina (napol porcelan).* Tako imenovano fajančino, še sedaj navadno posodje, ktero se iz neke lepe bele gline žgè, delajo že od konca 15. stoletja v mestu Faenci v papeževi deželi (odkar tudi ime faenčina izgovarjaj: fajančina, izhaja). Drugi pravijo, da je fajančina l. 1299 iznajdena bila, in ime „majolika" imela, če se ravno sedaj bolj grobo iz rdeče žgane in belo osteklenjene gline napravljeno posodje „majolika" imenuje. Lepše iz fajančine napravljene posode so v prvih časih takrat živeči slavni umetniki, kakor Rafael, July Romano, Tician in drugi z malarijami kinčali; zato so kot spominki stare umetnije velike vrednosti. Največo ličnost in čistost je dosegla fajančina v letih 1530—1560.

45. *Galvanizem.* Ludevik Galvani, profesor v Bolonii, je leta 1791 po naključbi opazil (kar je potem do leta 1798 Aleksander Volta spopolnil), da dve različni kovini, na pr. cink in baker (kuper), ki ste obe z zemljo v zvezi bile, ste električne postale in tako imenovani galvanizem proizvodile. Ta prosta elektrika se je po iznajdbi Voltajskega stebra, ki je bil sestavljen iz vrst cinkovih, bakrenih in s kislino razmočenih suknenih plošč, še veliko bolj zboljšala in ukrepčala, in iz nje so pozneje napravljali zeló velike magnete, ki se po njej imenujejo elektromagneti.

46. *Galvanoplastika.* Med najnovejše iznajdbe se šteje od Jakobi-a iznajdena galvanoplastika, po kteri se lahko kovina s kovino prevleče, in se posebej iz bakra plošče, doprsne podobe in drugi umetalni izdelki napravljajo. Iz nje se je razsnovalo galvansko zlatenje in srebrnjenje, in leta 1842 od profesorja F. žl. Kobell-a v Mnihovem iznajdeni galvanopis. Te iznajdbe se deloma še le zboljšujejo, kakor tudi glifografija (γλυφογραφία), to je, umetnija, po kteri se zvišane tiskarske črke galvansko napravljajo; palingrafija, anastatična tiskarija, iritipija itd.

47. *Gasilna brizglja;* glej: „Tiskala in pumpe."

48. *Generalbas*, od začetka nauk, da so po številkah in znamnjih nad notami (po signaturah) harmonični red oznanjali. Iznajdba se prilastuje Ludoviku žl. Viadana (leta 1606); pa je menda starejšega začetka.

49. *Geometrija (zemljomerstvo).* Pravijo, da je geometrija svoj začetek v Egiptu imela. To je tudi verjetno, kajti ta dežela je že v najstarejših časih polje obdelovala, in njeni prebivavci so že pred egiptovskim Jožefom posebne zemljišča imeli, ktere so od kraljevega polja in poljá duhovnikov ločene bile; tem bolj je tedaj verjetno, da so v tej deželi najpoprej začenjali temeljito misliti o zemljomerskih pravilih, zlasti, ker so Egipčani zavoljo vsakoletnih povodinj Nilove reke prisiljeni bili, svoje polje vsako leto zopet premerjati. Grki so se kmali in skrbno tega poprijeli in naučili, kar so Egipčani o zemljomerstvu razumeli; Feničan Tal in modroslovec Pitagor sta neki prva to vednost iz Egipta presadila na Grško. Prve učne bukve o geometrii je 300 let pred Kr. složil slavnoznani Evklid v Aleksandrii na Egiptovskem; še boljše je zemljomerstvo razložil slavni geometer in fizikar Arhimed. V srednjem veku so se razun Arabcev med drugimi odlikovali in izkazovali posebej še Purbach, Regiomontanus, pozneje Keppler, Torricelli, Descartes, Fermat, Paskal, Huyghens itd. Celo novo podobo sta dala tej učenosti Newton in Leibnitz; in za njima pa: Bernonilli, Cotes, Euler, potem Monge, la Grange, in za njima La Croix, Gans in cela vrsta znamenitih učenih mož najnovejšega časa.

50. *Glasovir (fortepiano, klavir).* Čeravno so klavirski zvončeki in klavirske strune že v 11. stoletji Lahom, Francozom in Nemcem znane bile, je vendar pravi klavir ali fortepiano še le, kakor navadno pravijo, leta 1717 Kristijan Bogoljub Schröder, v Hohenštajnu na Saksonskem rojen, v Draždanah iznajdel; če si ravno tudi drugi, kakor Krämer v Bambergu, čast iznajdbe prilastujejo. Od časa iznajdbe do sedaj so to muzikalno orodje močno zboljšali. Na Laškem je, kakor trdijo, klavirar velikega vojvoda Florentinskega, Jernej Krištofoli iz Padove, glasovir iznajdel leta 1719.

51. *Globinomér (Senkblei).* Globino- ali vodomér še Grkom v junaškem veku ni bil znan, in prav negotovo mnenje je, da je tako imenovani golob, kteri je argonavtom pri njih morski vožnji od spredi letel, prav za prav piloten čoln bil. Brez dvoma so Grki bili, kteri so po takrat že davno iznajdenem sidru (mačku) tudi k iznajdbi globinoméra napoteni bili, in med njimi so menda Atenčani najbolj razumeli, ladijam dobro in pravo pot v pristane ali luke kazati. Oni so, kakor je znano, polagoma ob vseh obrežjih črnega morja, kakor tudi ob Bosporu mnogo naselitev naredili in pomorje dobro spoznali; kar je ravno tako bilo ob bregih medzemskega morja. Grki so globinomer rabiti in ladijam pot v pristan kazati Rimljane naučili.

52. *Globus.* Zemljino oblo (globus) je neki 580 let pred Kr. Anaksimander, Milečan, učenec Talov, iznajdel, in gotovo se vé, da je Ptolomej umetno napravljeno zemljino kroglo z občnim poldnevnikom (z univerzalnim meridijanom) imel.

53. *Golob pismonos.* Pošta po golobu pismonosu izvira iz jutrovih dežel, kjer se v deželi Irak, to je na Kaldejskem, Babilonskem in Asirskem živeči beli golobje tega najlože priučijo. Pravo golobjo pošto je napravil sultan Nareddin Mahmud, ki je leta 1174 umrl; bolj razširjal jo je bagdaški kalif Ahmed Alraser-Lidiv-Allah, ki je umrl leta 1225, dokler ni leta 1258, ko so Mongoli Bagdad razdjali, zopet nehala. Tudi v Egiptu so bile l. 1450 take golobje pošte.

54. *Gosli*, zeló staro muzikalno orodje; sedanjo podobo jim je prvi dal Testatori v Milanu l. 1620.

55. *Harmonika*, od neznanega iznajdeca, kterega je verjetno stara igrajoča ura (ura z muziko iz ubranih zvonov) na to iznajdbo napeljala, Franklin je to orodje (leta 1765) zboljšal, Röllig (leta 1786) mu je dal prebiralo (tastaturo). Steklene palice pri igranji na harmoniki je prvi Quant rabil, steklene cevke Cladny (oba leta 1790); zadnji je tudi iznajdel klavirski val ali cilinder.

56. *Harpa* (harfa), že v starodavnih časih znan instrument, od začetka menda z dlakami natezan (morebiti Sambuka, Trigonon?). V razvalinah egiptovskih Teb je na neki na mokro malani podobi že harfenist naslikan; znano je, da je kralj David zeló rad na harpah brenkal; prvi kristijani so s harpami cerkveno

petje spremljali. Iznajdec harp s pedalom je po enih Hochbrucker v Donauvertu, po drugih pa Janez Pavel Velter v Norimbergu (obá sta živela v prvi polovici 18. stoletja). — Eolovo harpo je Kircher iznajdel (glej: „Eolova harpa"), velikansko Eolovo harpo pa Gattoni v Milanu l. 1786.

57. *Hlapnica* (dimnica, eolipila). Ta temelj parnega stroja je iznajdel Hero Aleksandriški (leta 130 pred Kr.); on je, kakor se pravi, votlo rudno kroglo naredil in jo deloma z vodo napolnil; in ko se je razgreta voda v hlap spremenila, se je začela krogla po nasprotni moči pri izvaljenji sopara gibati in tekati.

58. *Hodomér* (hodometer, stopomér, korakomér), geometrično orodje, že od rimskega pisavca Vitruvija popisano, v srednjem veku v različnih podobah znano, in v novejšem času od Holfelda zboljšano, in ravno tako priprosto kakor umno narejeno.

59. *Igle.* Prve bucike (igle glavičke) so menda na Laškem, in sicer v Florenci delali; na Nemškem pa so gotovo bile prve v Norimbergu in Avgsburgu napravljene, in sicer v sredi 14. stoletja. — Šivanke, ki so gotovo veliko starejše, kakor bucike, so bile v 14. stoletji, ko so se drat vleči naučili, zeló zboljšane. — Mnogo pozneje še le so začeli pletilne igle (pletenke) narejati.

60. *Ivelati* (nivelati, nivelliren). Umetnost zlato- in srebroreza, ali tako imenovano ivelanje (nivelanje), je bila, ko se je bil dolbnik iznajdel, s kterim se je veliko lože ravnalo kakor z zlatarskimi punci, na Francoskem že v prvi polovici 7. stoletja dobro znana in pridno urjena, in je prišla odtod polagoma na Laško, kjer se je še bolj spopolnila.

61. *Jacquardova mašina.* Imenitna Jaquardova (izrekuj: Žakárdova) mašina, ki je zdaj skoraj v vseh svilarnicah vpeljana, se je prvikrat leta 1801 na pariški razstavi ljudém pokazala. Iznajdec teh umetno izdelanih štatev je v Lionu rojeni Jožef Marija Jacquard, slavnoznani mehanikar. Prvi konzul (Napoleon Bonaparte) mu je dal 6000 frankov letnine.

62. *Jekloreztvo.* Po posebni svoji marljivosti so angležki bakrorezci medoreztvo s tem zeló zboljšali, da so leta 1820 jekloreztvo ali tako imenovano siderografijo iznajdli. Rabijo se pri tej umetnii, kakor je znano, cementane jeklene plošče, ktere tako lepo in čisto izpeljavo dopuščajo, da so se po jeklorezu že izvrstne dela dognale. Ta umetnija se je tudi kmali zunaj Angležkega, posebno na Nemškem razširila. V Avstrii jo je prvi vpeljal umetni dunajski bakrorezec Stoeber, kteri se je je tudi menda na Nemškem naučil.

63. *Jirharija*, ki se je gotovo na Jutrovem iznajdla, in se v Evropi najpoprej na Rusovskem, Turškem in Ogerskem vpeljala, je verjetno mnogo starejša, kakor se navadno misli, češ, da so se je Evropejci v sredi 15. stoletja poprijeli. Toliko vemo, da so jirharjem in strojarjem na Ogerskem že leta 1376 postave dane bile, in da so v začetku 16. stoletja že v Norimbergu jirharji delali. Pripoveduje se tudi, da se je jirharija ali „ogersko strojenje" leta 1584 od dveh nizozemskih strojarjev, Lasmagne in Anvand, iz Ogerskega, kjer sta se tega rokodelstva naučila, najpoprej v Novem Gradu (Neufchatel), in potem v Parizu vpeljala, in da je minister Kolbert pozneje nekega Larose-a na Ogersko poslal, da bi se tega dela še bolj naučil, in tako se je tedaj po njem to rokodelstvo na Francoskem prav udomačilo.

64. *Kačnik (serpentin).* Ta kamen je prvi Brendel, Saksonec leta 1580 obdeloval.

65. *Kaleidoskop;* iznajdel ga je jezuit Kircher leta 1646; kupčeval ž njim je Bauer v Norimbergu (leta 1798); sedanjo podobo mu je dal Brewster v Edinburgu leta 1817.

66. *Kaména (belo prstena) posoda.* V začetku 18. stoletja se je začela delati angležka bela kamena posoda (Steingut, earthen ware), ko je za to potrebno glino nek lončar v Straffordshiru po naključbi najdel.

(Dalje prihodnjič.)

Železnic nam je treba.

II.

Sporočilo Jož. Pleiweis-a v seji ljubljanske kupčijske zbornice 28. oktobra t. l.

Poslednje „Novice" so naznanile važne predloge, ki jih je zastran železnic izročil gosp. V. C. Zupan kupčijski zbornici, da jih pošlje c. kr. ministerstvu na Dunaj; zlasti je za gorensko stran imenitna tista železnica, ki naj bi se iz Ljubljane naredila v Belak. Al dolenska stran je v še večih nadlogah, kterih se deloma le s tem rešiti more, ako dobí železnico. Zato se mi je zdelo živo potrebno, da po dogovoru z izvedenimi možmí, kteri poznajo razmere dolenskih krajev in njih nadloge, sem dodal v gori omenjeni seji gosp. Zupanovemu predlogu še drug nasvèt, kteri sega v to, da bi se iz Ljubljane čez Groslupje, Žužemberg, Dvor, Toplíce in Črnomelj železnica naredila v Karlovec. Zavoljo lege krajev bi menda nikakoršnih presilnih težav ne bilo, da bi overale železnico po tej poti. Taka železnica pa bi bila velika pomočnica fužinam v Dvoru poleg Žužemberga in v Gradacu poleg Črnomlja; skor bi smel reči, da bi jih pri življenji ohranila, ker vožnína železníne in vlitega železa, kakor železne rude, drv in premoga bi jih stala veliko bolji kup. Premoga je v okolici črnomeljski toliko nakupičenega, da bi ga leto in dan morebiti 1 milijon centov nakopati in izpeljati môgli. Sicer je tudi znano, da bi se dalo suhih češpelj, medú, ježic (konopra), vinskega kamna, lanénega semena in stavbinega lesá dokaj iz teh krajev na prodaj izpeljavati; nasproti pa se vpeljuje iz Banata vsako leto mnogo koruze in pšenice, iz Ogerskega in Hrvaškega mnogo goveje živine in prešičev, kozlov, ovác, kož itd. Tudi zdaj zlo zapuščenim zdravilnim Toplicam bi železnica dobro došla. Ako se dalje v prevdarek vzame, da bi se tudi veliko ljudstva po tej železnici vozilo, in da potem, ko se dodela železnica iz Reke v Zemun (ki bode gotovo čez Karlovec šla), se Ljubljana in Trst naravnost skleneta s Carigradom in črnim morjem (iz Beligrada neki nameravajo železnico potegniti v Carigrad), je pač očitno, koliko dobička bi kupčijstvu donašala železnica, ktera bi iz Ljubljane čez Črnomelj šla v Karlovec in tako posrednica bila za kupčijstvo po velikem svetu. To bi bila najkrajša pot, po kteri bi se Ljubljana in Trst sklenila s Carigradom in črnim morjem.

Ako bi pa tej ravno naznamovani poti se zoperstavljale posebne overe, naj se dolenski strani saj s tem pomaga, da bi reška železnica, ki se bo gotovo iz Karlovca v Reko delala, blizo Metlike ali Črnomlja, saj čez Netralič proti Vinicam in Severinu ob Kolpinih bregovih napravila.

Potem takem bi Metlika in Črnomelj bila le kake 2 ali 3 milje na strani od železnice. Metličani in Črnomljani bi potem svoje pridelke saj lahko v Netraliću (poštna postaja na Hrvaškem) na železnico nakladali in dalje na morje vozili. Kar pa se tiče vina, se mu mora kupčija le v Ljubljano odpreti, premog in les pa bi se vozila na Reko.

Ker skušnje kažejo, da je narod čedalje manj zmožen davke svoje odrajtovati, je dolžnost naša, kteri zastopamo zadeve obrtnijstva in kupčijstva, da mislimo

na to, kako bi se dalo odvrniti, da dežela ne oboža popolnoma.

Pomoč taka je to, da se krajem, ki kaj pridelajo, odprè pot, da morejo na prodaj peljati svoj pridelek.

Okolica metliška in črnomaljska prideljujete posebno vino, — ako tega svojega pridelka prodati ne morete, obožati morate popolnoma. Strašna gora Gorjanec zapira belim Kranjcem pot, da s svojim dobrim vinom ne morejo v gornjo deželo; ko bi pa železnica šla skozi njih kraje ali saj blizo njih, bi lahko dober kup vozili dobro svoje vino na gorensko stran in ga le-sèm prodajali. Kar pa se tiče vina ondašnjega, je gotovo, da je že zdaj dobro, da se pa bo lahko merilo z vsakim drugim vinom, kadar bojo jeli v kleti (hramu) ž njim umnejše ravnati kakor ravnajo še zdaj.

Po vsem tem tedaj predlagam sl. kupčijski zbornici: naj priznava potrebo železnice, kakor sem jo popisal, za dolensko stran, in ako potrdi moje misli, naj stori vse, kar je treba, da se napravi toliko zaželjena železnica. —

Po nasvetu predsednikovega namestnika gosp. Samasa-ta je zbornica soglasno sklenila, da se tudi ta predlog priporoči sl. ministerstvu.

Kako bi se vsi Slovani najlože naučili vseh slovanskih jezikov. *)

Spisala naj bi se za vsak slovansk narod taka slovnica, ki bi, kolikor mogoče na kratko, razkazovala enakosti in različnosti vseh druzih slovanskih jezikov, in sicer:

1. za Slovence, v slovenskem jeziku pisana, naj bi kazala, v čem je enak slovenski jezik hrvaškemu (ali srbskemu), potem českemu, poljskemu in ruskemu, in v čem se od njih razlikuje;

2. za Hrvate ali Srbe, v njih jeziku pisana, naj bi razkazovala ravno to od slovenskega, českega, poljskega in ruskega jezika;

3. za Čehe, v češčini pisana, naj bi razlagala vse to od hrvaškega, slovenskega, poljskega in ruskega jezika;

4. za Poljce, poljski pisana, naj bi spet razkazovala enakosti in različnosti vseh druzih slovanskih jezikov s poljskim, in

5. za Ruse, v ruščini pisana slovnica, naj bi ravno to razlagala od vseh druzih slovanskih jezikov.

Taka slovnica naj bi se potem v dotični deželi vpeljala po vseh gimnazijah in realkah. Slovenska taka primerjajoča slovnica po slovenskih deželah, hrvaško-srbska po Hrvaškem itd. Šolska mladina bi se po tej poti igraje naučila vseh slovanskih jezikov toliko, da bo lahko razumela vsako slovansko delo. Tako bi postala cela slovanska literatura lastnina vseh Slovanov skup in vsacega slovanskega naroda posebej, in ne bi trebalo toliko ptujim knjigam v slovanske kraje poti odpirati, a domačim slovanskim je zapirati.

Po tem načinu bi tudi najbolje razvidili, kako se ima slovansko narečje slovanskemu bližati, da dosežemo tudi mi Slovani skoraj to, kar so dosegli pred nami vsi omikani narodi, to je — en občen jezik. Do tistih-mal pa bi saj vsak omikan Slovan razumel vse slovanske narečja. In tako bi bile široke vrata odprte vsaki slovanski knjigi. Val. Lužnik.

*) Ta misel je po našem mnenji tako praktična in se tako lahko izpeljati dá, da je vredna pomislika od vseh straní in vseh dežel, ktere zadeva. Da se pa pozornost obrne na to prevažno idejo, treba, da sl. vredništva vseh slovanskih znanstvenih časnikov blagovolijo gosp. Lužnikov predlog vzeti v svoje liste in ga tako izročijo učenim Slovanom v prevdarek. Da se najdejo možje, ki so v stanu spisati take slovnice, ni dvombe. Kadar pa imamo slovnice, hajd v šole ž njimi — in vse je storjeno! Vred.

Jugoslavensko slovstvo.

* *Bosiljak, list za mladež.* Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Prvi list tega novega časnika, vzlasti mladini namenjenega in v našem listu že oznanjenega, je prišel na svetlo. Lepo je spolnil, česar smo pričakovali od vrlega vredništva: gradiva izvrstnega na vsako stran hranuje v sebi. Da vidijo bravci naši, da ni težko razumeti hrvaščine, jim damo za poskušnjo iz njega pesmico:

Sokol i njegova majka.

Od Napoleona Špun-Strižića.

Mladjan soko na kamenu sjedi,
Sjetno sjedi a u nebo gledi;
U visinu letio bi rado,
K sunašcu ga srce vuče mlado,
Al sokoli besjede mu stari:
„Miruj, diete, mladosti nekvari;
Nisu za te visine bezkrajne
Ni sunčane carevine sjajne.
Sunce bi ti krila izgorilo,
Vid bi jasni tebi zasliepilo —
Miruj, diete, doma s' drži svoga.“
Sluša majka sokola staroga,
Sluša stara, a svjetuje sina:
„O moj sinko, dušo materina!
Ako tebe k suncu želja vuče
I u tebi smjelo srce tuče —
A ti leti nebu pod oblake,
Povriedit te neće sjajne zrake:
Tko se boji, samo tom krilašča
Pali vatra ognjena sunašca —
Tebi sunce pozlatiti će krilo
Jer je nebu smjelo srce milo.“
Tako sinku majka govorila
Sokola si mlada ohrabrila.
Diže sinak ponosito čelo,
Na lakih se krilih diže smjelo.
Do sunca je jarkog doletio —
Zlatna krila natrag je donio.
Zlatna krila sinku dika bila,
A majka se sinkom ponosila.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Iz muzeje krenili smo jo na ravnost po stopnicah v prvo nadstropje ne ravno velike, vendar prav lične hiše, in bili smo v poslopjih društva „dvorana.“ Varh muzeje tudi sluga „dvorane“, bil nam je vodnik. Koj pri vhodu je mala sobica, kjer se obleka odlaga, poleg nje kavana z dvema sobama; od tod stopimo v čitalnico, jako lepo in pripravno sobano, z obilnimi nemškimi časniki, med kterimi so slovanski skor da bele vrane! Zraven čitalnice je dvorana, od ktere ima menda celo društvo svoje ime. Krasno poslopje je pravilno na štiri vogle zidano, na treh straneh z galerijo obdano. Vse je okusno in lično. Prostora za ples je malo več kot v ljubljanski čitavnici.

Ker je poldne že davno minulo, hitel sem, da mož beseda ostanem, na „ručak“ k gostoljubnemu gosp. prefektu bogoslovja zedinjenih Grkov, kamor sem bil tako prijazno povabljen. Gospoda župnika še ni bilo domá; sprejel me je ljubeznjiv mlad bogoslovec, mi razkazal stanovanje svojega ravnatelja, imenoval mi na stenah viseče slike slavnih grških biškopov in se sploh tako izvedeno obnašal, da mi vedno ostane v dragem spominu. Med tem dospè moj gostoljubni prefekt domú, in ker je bilo pripravljeno že vse, sedemo koj za mizo k izvrstnemu obedu. Prav židane volje smo bili; razgovarjali smo se med obedom o Slovencih in njihovim slovstvu; napitnice, v kterih so Hrvatje mojstri, se ve da, niso izostale, in ker je moj gostoljubni ravnatelj napival posamesnim veljakom slovenskim, napil sem jez navdušenega srca na dolgo zdravje „prvemu Slovanu“ milostljivemu vladiku djakovaškemu, preblagemu podporniku naroda jugoslovanskega, tudi nam Slovencem priljubljenemu biškopu Strosmajer-u. Take in enake napitnice vrstile so se, in po prijaznem razgovoru pretekel je čas, ko bi bil trenil. Predno sem se nadjal,

bilo je na zvoniku sv. Marka tri popoldne. Posloviti sem se moral tedaj od domoljubnega gosp. župnika in njegovih ljubeznjivih učencev, da hitim po najbližnji poti v stanovanje gosp. profesorja M., kjer sem bil grajan od ljubeznjive gospice Š. zarad svoje zamude, pa kmali odvezan svojega pregreška in vzet v prijazno družbico, ki je romala v Maksimir, dalječ po svetu sloveči perivoj.

Šli smo iz zgornje Ilice čez Jelačičev trg memo stolne cerkve poleg tako imenovanega „potoka“ neke male vmazane vodice, obrobljene na obeh straneh s temu neprijetnemu kraju primernimi poslopji, delajočimi mnogo temnih, pa zeló obljudenih ozkih ulic. Zapustili smo posebno zarad moje osebe po tej poti mesto, da vidim, kakor je gosp. profesor rekel, tudi „Kehrseite“ stolnega mesta trojedine kraljevine, ktera je, kakor sem pozneje izvedel, „citta vechia“ v Zagrebu.

V Maksimir peljete dve poti: to je glavna, s topolovim drevoredom zasajena cesta, pa druga manjša s kostanjevim drevoredom zarasena, bolj za pešeče pripravna, dasiravno nekoliko daljša pot memo glavne ceste. Tudi mi smo dospevši po stranskih stezah do kostanjevega drevoreda to drugo pot izvolili, da se ognemo obilnemu prahu na véliki cesti. Trajalo je male pol ure, in bili smo na cilju ali prav za prav na pričetku svojega potovanja, kajti velikanski, več ur v okrogu obsegajoči perivoj potrebuje, kakor sem že enkrat omenil, le bolj za površni pregled dobrih treh ur hodá. Ker je bilo že tri četrt na štiri in ker smo hotli zvečer še v kazališče iti, nežnji spol pa že zarad svoje okorne obleke za naglo hojo ni vstvarjen, razdelili smo se v dve krdeli: ostali so gospá, gospica in deca v bližini pri vhodu ležeče gostivne, gospod profesor pa in jaz podala sva se nemudoma, na prelepo, toda dolgo, na levi strani „belvedera“ ležečo pot. Na peš poti proti „lovački koči“ je perivoj bolj z mladim lesom enolično zarasen, le sèm ter tjè stojí kak debel hrast vmes. Cela pot je jako snažna z drobnim peskom posuta in skoz in skoz ravna, senčnata noter do zverinjaka, kjer nenadoma zagledaš cele trume brzonogih srn in belih jelenov na malem v sredi ograje stoječem, tù pa tam zarasenem holmu se pasti; mali, skoz zverinjak se zvijajoči, plahim živalicam čisto vodo donašajoči potok pa mirno šumljaje jako povzdiguje to čarobno sliko. Nekoliko korakov od tod stojí na malem griču „lovačka koča“ jako prijetno sezidana v švajcarskem skladu. Okoli kuče bilo je vse polno ko sneg bele vsakovrstne perutnine, domačih zajcev itd. Odločeno je tako, da je beli zarod perutnine in drugih domačih žival lastnina svetlega biškopa in ostane tù, — kar pa je živalice, druge, ne bele barve, je lovčeva. Neka čmrna baba sprejela naji je na pragu „lovačke kuče“ stoječa in naji molčé v zgornje nadstropje peljala. Tù stopila sva v krasno, z likanim hrastovim lesom od stropa do tal vloženo sobano s pomoli, od kodar vživa okó na tri strani perivoja prelep razgled. Okna sobane ozaljšane so z umetalnimi steklenimi slikarijami; pohištvo pa je po starinarskem okusu jako lepo izdelano; na postranskih mizah stojé one, iz Delaros-ovih in drugih viteških romanov dobro znane velikanske, več kakor tri bokale držeče čaše. Ostal bi bil rad še dalje na tem prekrasnem kraji, pa bežeči čas ostro naji opominjeval je k nadaljevanju najinega potovanja. Podarila sva pred odhodom mal darek čmrnemu ženskemu cerberu in hajd naprej koračiva proti „mirni kolibi.“ (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Zagreba 12. nov. Naše pevsko društvo „Kolo“ napravilo bo 16. dne t. m. svečani koncert v spomin svojega dveletnega obstanka. Evo program njegov: 1. Proslov. 2. Slavjan, hrvaški zbor od E. Vaškovića. 3. Romanca v H-dur iz Tria za gosle, violončel in glasovir od Šk. Feske-a. 4. Kalendár a ne farár, slovaški zbor od Th. Bradsky-a. 5. Deklamacija. 6. a) Plač za dragom, hrv. pesem od F. Livadovića, b) Popotnik, slovenska narodna pesem. 7. Andante con moto v B-dur iz kvarteta za gosle, violo, violončel in glasovir od Š. Feske-a. 8. Kdo je mar? Veliki slovenski zbor od dr. Benj. Ipavca. Ker smo čuli že toliko hvale o Ipavčevem zboru, nam je vrlo na radost, da nam ga zapoje „Kolo“. — Druga Vam zanimiva novica gotovo je ta, da gospodičina Sch—f, ki je v čitavnici ljubljanski Vas večkrat z lepim petjem razveseljevala, je ponudbo odborovo sprejela in narodnemu gledišču pod imenom gospodičine Milanove pristopila, kjer igra v operetah. „Naše gore list“ piše o nji tako-le: „Ko nas je prošle sesone tako iznenada zapustila gospodičina Travenićeva, bali smo se, da ne bomo tako lahko nadomestili te zgube; al odboru je prav po sreči šlo, da nam je dobil novo pevačico gdni. Milanovo, ktere akvizicii je občinstvo izrazilo svoje zadovoljstvo v operetah „Svatba kot svjetiljkah“ in „Suprug pred vratih.“ Menda se ne motimo, ako prerokujemo gdni. Milan-ovi sjajno prihodnost na gledišćinem polji, ker ima vse lastnosti za predmet, ki si ga je izvolila. — Ker pišemo o gledišču (kazališču) zagrebskem, naj posnamemo še iz oglasa upravljajočega odbora, da je oskrbel 7 novih iger jako zanimivih in da se nadja, da Zagrebčanje si probudijo iz svoje momentane letargije in pridno obiskujejo gledišče. — „Domobran“ je v saboto prinesel novico, da vsak vlak donaša sedaj v Zagreb cele čete Slovencev, oboroženih s pilami (žagami) in sekirami, da grejo kakor z vojsko nad gozde. To je napotilo malo skupščino zagrebske županije, da je opomnila vse okrajne gosposke, naj pazijo, da se ne ravná zoper zakon gozdni, kadar se les seče.

V Mariboru dne 13. listopada. — s — Brali smo te dni v časnikih, da državno ministerstvo ni potrdilo predloga, naj bi se v prvem razredu tukajšnje gimnazije, ako je razdeljen v paralelke, Slovenci v verskem nauku učili posebej in to v maternem jeziku; reklo se je, da dijaki prve šole so pre v nemškem jeziku do tega izurjeni, da pri dobri metodi (?) umejo tudi nemški poduk, sicer pa ni zabranjeno niti v veronauku niti v kteremkoli predmetu posameznim učencem, kterim je treba, nemške besede sloveniti. Nekako čudno se vendar kolo vrtí; nekdaj se je reklo, da nismo imeli knjig, a sedaj imamo knjige, in reče se, da znajo učenci toliko nemški, da se lahko učijo iz nemške knjige. Ako Slovenca prav poznamo, on Boga moli, kakor so ga mati naučili v maternem jeziku najlepše in najboljše, in čut pobožnosti kakor čut ljubezni do matere in maternega jezika biva v srcu in se sadi v srce najlepše in najboljše v materinščini, nikakor pa s tujim jezikom, kterega usta govorijo, do srca pa ne sega. Imenovani predlog gospoda verskega učitelja Dr. Žagerja je bil čisto ponižen, kajti dr. Žager ni predložil, naj bi se sploh učil veronauk za Slovence, kteri so na mariborski gimnazii v večini, posebej v slovenskem jeziku, ampak le takrat, kadar ločenje slovenskih in nemških učencev nečini nobenih stroškov. Kadar so namreč paralelke, se itak v vsaki pralelki posebej uči in po takem bi se lahko veronauk v edni paralelki učil v nemškem, v eni pa v slovenskem jeziku. Če se tedaj kaj takega ni dovolilo, imamo pač še dolgo pot do ravnopravnosti! Gosp. dr. Tomana pa, ako ide v državni zbor, prav lepo prosimo, naj teh vrstic ne prezre.

Iz Celovca 13. nov. — Kakor je bilo v poletnem času tiho v naši čitavnici, tako se zdaj vse živo giblje.

Vsaki večer se nas shaja lepa množica tù, kjer zabljamo, da smo v nemškem Celovcu. Posebno živo je bilo pri besedi 30. oktobra, ki se je bila posebno na čast odhoda občespoštovanega gosp. Gj. Veselinović-a vredila. Vedno se bo čitavnica milo spominjala preveselih večerov, ki nam jih je on napravil s svojim krasnim petjem narodnih pesem. Bil je gospod Veselinović eden prvih možakov, ki se je trudil za ustanovljenje národnega našega doma. Bog ga živi! — Pri omenjeni „besedi“ smo vidili tudi tukaj vprvič enega „Sokola“; vse ga je gledalo v njegovi lični obleki, in mnogo glasov se je čulo, da bi se kadaj še več „Sokolovcev“ vidilo v Celovcu. 20. dne t. m. imamo zopet besedo z plesom. Zevčev.

Iz Železne Kaple na Koroškem 10. okt. O. D. v Rm. — Naj tudi o naši letini kaj malega povem. Naši gorjanci, to je, kmetje po viših hribih, so še le do 15. dne preteklega meseca, eni še celó nezrelo žito poželi, le rži in ovsa so nekaj pridelali, malo pšenice, ječmena in ajde skoraj nič; tako, da to in uno bo marsikter kmet moral za svoje potrebe kupovati. 28. okt. smo imeli poslednji letošnji sejm; živine je bilo malo naprodaj, na trgu med kramarji je bilo pa prav živo. — Ako bi tudi letine dobre bile, bo vendar kmetijstvo zmiraj hiralo, dokler kmetje, mali in veliki, ne spoznajo tega, kar ves drug svet spozná, da je treba kmetijstva učiti se in pozvedati, kaj skušajo po svetu kmetovavci. Kako daleč pred nami so Angleži, Francozi, Nemci in drugi narodi v kmetijstvu, v živinoreji itd. — pa zakaj? zato ker beró bukve in časnike in posnemajo, kar je dobrega. Pri nas pa se ne manjka slamnatih glav, ki se norca delajo iz tega, kar je drugod po svetu živa potreba, — ki obrekujejo človeka, kdor gospodarske „Novice“ in druge gospodarske bukve bere, češ, da „ni za pavra, da bi v papir gledal in pa študiral; paver naj se svojega grunta ahta.“ V zabiti svoji nevednosti mislijo, da jim ni treba več znati, kar je Adam znal v kmetijstvu in Eva v sadjoreji; sicer pa v gostivnici pri bokalu besedujejo čez slabe čase in da jim ni več živeti!

Iz Dan pri Sežani 10. nov. M. Pirj. *) — Pri nas na Krasu je letos za vse sploh le srednja letina; pa vendar repe, ajde in grozdja smo, hvala Bogu, še vendar več dobili, kakor smo en čas mislili. Tudi v bližnjih okolicah Trsta, kjer so že več let skorej zastonj zemljo obdelovali, imajo letos svoj trud dosti dobro povrnjen; zemlja jim je rodila obilo turšice in tudi nekoliko grozdja.

Iz Bistrice na Notranj. 13. nov. Prihodnjo nedeljo, 20. novembra bo „beseda“ v čitavnici bistriški, h kteri se s tem vsi častiti udje vabijo. Kdaj da bodo prihodnje veselice, se bo pozneje naznanilo. Odbor.

Iz Ljubljane. Včeraj zjutraj so se Njih Veličanstvo cesar po železnici iz Dunaja pripeljali v Rakek, odkodar so se v knez-Windischgrätz-ove gozde podali na medvedji lov.

— Prihodnjo sredo 23. tega meseca dopoldne je letni zbor kmetijske družbe; obravnave njegove so razglašene v današnjem „Oglasniku.“ Pričakuje se to pot posebno veliko udov iz dežele, ker zlasti 5. predmet zborovih obravnav je važen za kmetijške gospodarje.

— Od strani velevažne ker vnete za slovensko stvar došla sta opravilnemu odboru „Matičinemu“ dva opomina, kterih nikakor ne sme prezreti. Na prvi opomin, ki se tiče premalo varčnega gospodarstva, doide ob svojem času odgovor; kar pa se tiče „koledarja“, ki ga je gori omenjeni odbor sklenil za leto 1865 na svetlo dati in ki bode kmali dotiskan, nas je prosil, naj že zdaj v „Novicah“ povemo to-le: Odbor nikdar nikoli ni mislil, da bi malovažna stvar, kakor so koledarji, bila prvo Matičino slovstveno delo; izdal ga bo le kot sredstvo, da si „Matici“ pridobí več udov. Po „koledarju“ namreč bo odbor razglasil zgodovino „Matice“ naše, pravila njene in imenik vseh udov, ki so pristopili to leto. „Koledar“ bo dober kup; vsak si ga bo lahko omislil, in tako bo „Matičine pravila“ marsikdo v roke dobil, ki bi jih sicer ne bil. Da bi se tedaj razglasila „Matica“ naša še bolj po širocem svetu, si je odbor izbral „koledarja“ Hicingerjevega za svojega pomočnika, ki se je že zdavno dobro ime pridobil po obilih in posebno praktičnih svojih dokladah. „Koledar“ bo tedaj nesel pravila „Matičine“ po svetu, pa tudi imena tistih iskrenih rodoljubov, ki so brž prvo leto stopili v kolo podpornikov slovstva domačega. Ako dodamo še, da vsi drugi sestavki, kakor zanimivi Trstenjakov spis „O imenu Matice“, gospé Luize Pesjakove mila pesem „Matici“, izvrstna zgodovinska črtica vseh slovenskih čitavnic in „Južnega Sokola“ delajo na edini cilj in konec: národne zavesti in žrtve, smo menda s tem dostojno opravičili izdajo „koledarja.“ Nadjamo se, da misli naše tudi opravici skušnja. Vrh tega smo si tudi v svesti, da „Matičini“ glavnici se ne bode napravila nikakoršna škoda, ker se tega, gotovo najboljega slovenskega koledarja bode gotovo toliko razprodalo, da se izplačajo stroški njegovi. Še ena misel pa je vodila odbor pri izdaji njegovi -- ta namreč, da udje precej prvo leto vsaj kaj dobijo za svojo letnino. Se vé, ako bi bili vedili takrat, kar vemo danes, ne bilo bi nas strah za to. In kaj neki posebnega je to? Čujte! g. Peter Kozler se je velikodušnega podpornika skazal in odboru veselo obljubo razodel, da daruje „Matici“ toliko iztisov svojega novega „Zemljovida“ slovenske zemlje, da vsak ud letošnjega leta prejme brez plačila en iztis. Pozneje bo rodoljubni gospod celo ploščo v last dal „Matici.“ Ako pomislimo, koliko stroškov, koliko truda (in koliko bridkih ur) je prizadjalo to delo gospodu izdatelju, in če prevdarimo v primeri z drugimi enakimi zemljovidi celó nizko ceno, po kteri se prodaja Kozlerjev zemljovid, se zdaj tudi samo po sebi reši vprašanje v 41. listu „Novic“: ali ne bi se zemljovid dobil za šole po znižani ceni. Zdaj imajo gosp. učitelji lepo priliko dobiti ga celó zastonj, ako se „Matici“ vpišejo kot udje. — Častiti naši bravci sami si lahko mislijo radost, s ktero je „Matičini“ odbor sprejel gosp. P. Kozlerjevo preblago obljubo. Slava mu!

— Ker se roparska drhal vlači nad Ljubljano proti Kamniku in Kranji, se bote zavoljo javne varnosti žandarjem napravile na novo dve štacije: ena (3 žandarje z enim vodníkom) bode v Smledniku, druga (tudi s tolikimi žandarji) bode v Stopu v mengiški fari; — štacija kamniška pa se bo zmanjšala za dva možá. Da so žandarji pod poveljstvom okrajnih gosposk koristni in potrebni deželi, to zdaj najbolj čutijo tam, kjer jih nimajo. Da pa žandar more svojo službo pri nas spolnovati kakor je treba, mora znati jezik domači, da govorí z ljudmi po kmetih, izprašuje, pozveduje itd. Neverjetno je tedaj, pa vendar je tako, da nahajamo pri nas po deželi žandarje, ki ne razumejo domačega jezika in ga se vé da tudi ne znajo govoriti!

— Gosp. dr. Toman se je včeraj podal na Dunaj v državni zbor. Vsi drugi kranjski poslanci so že v saboto zunaj bili.

*) Pesmice, da morejo na dan, morajo posebno dobro olikane biti in sicer tudi po svojem obsegu zanimive. Ker Vam je petje dano, le veselo pojte; saj ni treba, da bi ravno vsaka pesem iz papirja morala v natis. Vred.

— Ker imamo še govejo kugo na Kranjskem, se samo po sebi razume, da veljá še prepoved, po kteri tudi na prihodnji sejm ljubljanski (v pondeljek) se ne sme pripeljati ne goveja živina ne drobnica.

— *(Iz čitavnice ljubljaneke.)* V nedeljo, 19. dne t. m. napravi čitavnica svojo drugo „besedo“, ktera utegne po muzikalnem in gledišnem oddelku prav mikavna biti; produciral se bo tudi naš orhester s 4 produkcijami in pa gosp. Uršič, bivši vojaški kapelmojster; končala pa se bo beseda s kratkočasno igro „Popotniki.“ Začetek je ob 7. uri zvečer. Prijazno vabi tukajšnje in unanje ude k tej veselici

Odbor.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V saboto, 12. dne tega meseca, po končani slovesni sv. maši v stolni cerkvi se je na Dunaji začel državni zbor s tem, da zbornici gosposki je nadvojvoda Rainer predstavil predsednika in podpredsednika, v zbornici poslancev je ravno to storil minister Schmerling. V zbornici gosposki je predsednik knez Karlos Auersperg pozdravil pričujoče s kratkim, v zbornici poslancev pa pl. g. Hasner z dolgim ogovorom. V pondeljek so Njih Veličanstvo cesar odprli državni zbor s slovesnim govorom, rekši, da je zdaj mogoče bilo sklicati vesoljni zbor, in da bode brž potem začel svojo delavnost ožji zbor, kteremu je pripravljeno mnogo predlogov; vesoljni zbor dobí izjemno letos prevdarek državnih dohodkov in stroškov za dve leti, to je, za leto 1865 in 1866 v pretres, zraven tega pa tudi osnovo postav, kako naj bi se uravnali zemljiščni, hišni in drugi direktni davki, in še druge finančne predloge. Stolni govor dalje upanje razodeva, da se kmali začnó tudi deželni zbori na Ogerskem, Hrvaškem, in da v Galicii bode v kratkem času môgel do dobrega nehati obsedni čas. Stolni govor se dalje raduje, da Avstrija je v prijaznosti z vsemi velikimi evropejskimi vladami in da je Avstrija s Prusijo vred tako slavno končala dansko vojsko. Dalje pravijo Njih Veličanstvo, da so ukazali ministerstvu, da se, kar največ je mogoče, dovršijo železnice, — da se vprihodnje varčno gospodari in enkrat konec storí večnemu omahovanju v denarstvu in odvrne nezgoda, da so državni stroški veči memo dohodkov. Konečno cesar svoje zaupanje razodevajo, da bode obveljalo s pomočjo državnega zbora osrečiti cesarstvo. Mnogokrat je bil govor z glasnimi slavaklici spremljan. — Zopet je novo posojílo (zajem) razpisano. C. kr. denarstveno ministerstvo pravi v razpisu od 8. t. m., da ni môglo spečati vsega 2. maja l. l. razpisanega zajema za 70 milijonov gold. v srebru; zato hoče zdaj po tako imenovanem davkarskem zajemu (Steueranlehen) na posodo dobiti 25 milijonov gold. Imenuje se zato davkovski zajem, ker se more z obligacijami (dolžnimi pismi) tega zajema davek (1. decembra 1866, 1867, 1868 in 1869) plačevati. Izdal se bo ta zajem v obligacijah po 1000, 500 in 100 gold.; kdor želí tacih obligacij kupiti, za ktere za 100 le 87 gld. plača, jih dobí v cesar. velikih deželnih kasah na Dunaji, Gradcu, Celovcu, Ljubljani, Trstu itd. do 21. dne t. m. Manjše obligacije kot po 100 gold. se ne dobijo; kdor je želí, mora podpisu 10 odstotkov (percentev) priložiti. Obligacije donašajo po 5 od 100 obresti in se bojo v 5 letih poplačale. — Povedali smo že, da v rekrutbi za prihodnje leto 1865 se bo po vsem cesarstvu nabralo 85.368 novincov, in sicer jih ima dati Avstrija doljna 3582, gornja 1800, Solnograd 367, Tirolska 1800, Beneška 9417, Trst 1226, Šlezka 1209, Česka 12.497, Moravska 4912, Galicija 12.115, Dalmacija 896, Štajarska 2642, Kranjska 1222, Koroška 848, Bukovina 1170, — ostalo do 85.368 imajo dati Ogerska, Erdeljska, Hrvaška in Slavonija. — Letošnje leto se je 1616 mladenčev odkupilo vojaščine, da so plačali takso z 1200 gold. — V Galicii je obsedni stan, ki trpí že 8 mesecev, toliko polajšan, da sodstvo pregreškov in hudodelstev — razun velike izdaje in javnega motenja mirú — spada zdaj sopet civilnim uredom. — Če pogledamo, kaj se sicer zdaj po svetu godí, moramo reči, da še nikoli ni bilo tako nejasno, kaj misli vlada z vlado, kakor zdaj. Pravijo, da se prijazno bližate francozka in avstrijska vlada, in da celó ruski carevič Nikolaj dela v Turinu na to, da bi se sprijaznila avstrijska in laška vlada, in se tako prestregla pot nameram Napoleonovim. Koliko je v vsem tem resnice, kdo vé; to pa je gotovo, da še noben minister ni tako odkritosrčno govoril kakor v turinskem zboru ministerstva predsednik general Lamarmora; naravnost je rekel, da iz ust Napoleonovih vé, da edinost Italije se ne dá več preklicati; da rimsko vprašanje je sicer še temno, pa cesar Napoleon jo bo že rešil, da bo prav, in da tudi zastran Benetk bo cesar Italii pomagal. Tako odločno ni še noben lašk minister govoril pred državnim zborom, — da pa ga bo cesar Napoleon za to odkritosrčnost krepko zavrnil, je skor gotovo.

Listnica vredništva. Gosp. D. Š. na L: Hvala lepa za prevod zanimivega „zgodovinskega pregleda“, končali bomo gotovo vse v letošnjih „Novicah“; ako bode treba, priložimo četrt pôle. — Gosp. A. K. v Unterd: Prejeli in izročili M. Ako sestavek ni tak, da vrednost zgubí, ako kasneje pride, prosi vredništvo potrpljenja, ako mu ni mogoče, z vsemi spisi brž na dan. Zastran napevov Vam bo odbor M. sam odgovoril; to pa je skor gotovo, da z muzikalijami se M. ne bo môgla vkvarjati.

Kursi na Dunaji

15. novembra 1864 — **v novem denarji.**

Državni zajemi ali posojila.	
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	66.80
5% nar posojilo od l. 1854 „	80.40
5% metalike . . . . „	71.50
4½% „ . . . . „	63.25
4% „ . . . . „	56.00
3% „ . . . . „	42.00
2½% „ . . . . „	35.50
1% „ . . . . „	—.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% doljno - avstrijanske g.	90.25
5% ogerske . . . . . „	74.00
5% hrvaške in slovanske „	75.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	89.00
Državni zajemi z lotrijami.	
Zajem od leta 1860 . . . „	95.10
„ „ „ 1860 petink. „	96.70
„ „ „ 1839 . . . „	156.00
„ „ „ 1839 petink. „	152.50
5% narodni od leta 1854 „	89.25
Dohodkine oblg. iz Komo „	19.50

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	126.50
4½% Tržaški lozi po 100 „	104.50
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	83.75
Knez Esterhazy. po g. 40 „	102.00
Knez Salmovi po g. 40 „	32.75
Knez Palfyovi po g. 40 „	27.50
Knez Claryovi po g. 40 „	27.25
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	27.75
Knez Windischgräz. po g. 20 „	19.75
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	18.00
Grof Keglevičevi po g. 10 „	13.00
Budimski . . po g. 40 „	27.00
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	16.00
Cesarski cekini . . . „	5.53
Napoleondori 20 (frankov) „	9.36
Souvraindori . . . . „	—.—
Ruski imperiali . . . „	9.55
Pruski Fridrikdori . . „	9.85
Angležki souvraindori . „	11.80
Louisdori (nemški) . . „	—.—
Srebro (ažijo) . . . . „	15.30

Žitna cena

v Ljubljani 14. novembra 1864.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 3 fl. 81. — banaške 3 fl. 81. — turšice 3 fl. 5. — soršice 3 fl. 3. — rež 2 fl. 80. — ječmena 2 fl. 63. — prosa 3 fl. 7. — ajde 3 fl. 10. — oves 1 fl. 90.

Loterijne srečke:

V Gradcu / na Dunaji } 12. nov. 1864: **60. 55. 90. 32. 24.** / **23. 56. 6. 47. 83.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 23. novembra.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.